

3.2. Η εκπαίδευση των προσφυγόπουλων στην Ελλάδα

Ιωάννης Χολέζας

3.2.1. Εισαγωγή

Ο αριθμός των προσφύγων που εισήλθε στην Ελλάδα το 2017 ανέρχεται σε περίπου 29.595 άτομα¹. Πρόκειται για τον μικρότερο αριθμό προσφύγων τα τελευταία τέσσερα έτη. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2016 συνέρρευσαν περίπου 173.614 πρόσφυγες. Η πλειονότητα των προσφύγων έφτασε στη χώρα μας διασχίζοντας το θαλάσσιο πέρασμα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο και, κατά κανόνα, αντιμετώπισε την Ελλάδα ως έναν ενδιάμεσο σταθμό στον δρόμο προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, αρκετοί βρίσκονται εγκλωβισμένοι στην Ελλάδα για μεγάλο χρονικό διάστημα αναμένοντας την αξιολόγηση της αίτησης ασύλου που υπέβαλαν και την πιθανή μετεγκατάστασή τους (relocation) σε κάποια άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Σημειώνεται ότι, στο πλαίσιο του προγράμματος μετεγκατάστασης προσφύγων της ΕΕ, ως τον Δεκέμβριο του 2017 έγινε μετεγκατάσταση 21.710 προσφύγων από την Ελλάδα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως τη Γερμανία (5.371), τη Γαλλία (4.400), την Ολλανδία (1.748) και την Σουηδία (1.656). Καμία μετεγκατάσταση δεν έγινε από τη χώρα μας στην Αυστρία.

Ένα σημαντικό μερίδιο αυτών που παραμένουν στη χώρα αποτελούν οικογένειες με παιδιά σε προσχολική ή σχολική ηλικία (στο εξής προσφυγόπουλα), οι οποίες εγκατέλειψαν περιοχές όπου μαίνεται ο πόλεμος στη

Συρία και, σε μικρότερο βαθμό, στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου σύμφωνα με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 14) και τη Διεθνή Χάρτα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ (άρθρο 26) χωρίς περιορισμούς φυλής, χρώματος, θρησκείας ή άλλους. Επομένως, είναι απολύτως απαραίτητο για λόγους ηθικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς, τα παιδιά πρόσφυγες να μορφωθούν, είτε παραμένουν στην Ελλάδα, είτε τελικώς αναχωρήσουν για άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Για τους δύσπιστους, αρκεί να αναλογιστεί κανείς τα προβλήματα που ενδέχεται να προκαλέσει η εισροή πρακτικά ανεκπαιδευτων ατόμων στη χώρα υποδοχής, όπως είναι σε πρώτη φάση ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια, λόγω των δυσκολιών ένταξης στην αγορά εργασίας και εξασφάλισης απασχόλησης, και σε δεύτερη φάση η διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής, λόγω των διογκούμενων κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων.

3.2.2. Δομές εκπαίδευσης προσφύγων

Οι Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ)² που λειτουργούν στη χώρα τα τελευταία χρόνια στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ), με όποια προβλήματα τις συνοδεύουν, κρίθηκε ότι έπρεπε να συμπληρωθούν, κυρίως λόγω του μεγάλου αριθμού των προσφύγων και εξαιτίας της μεγάλης γεωγραφικής τους συγκέντρωσης, με μια παράλληλη εκπαιδευτική δομή που θα είχε τον ρόλο προπαρασκευαστικής περιόδου. Στο πλαίσιο αυτό αποφασίστηκε η ίδρυση και λειτουργία των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ) τον Σεπτέμβριο του 2016³ για παιδιά ως 15 ετών που διαμένουν είτε στα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων⁴ (ΚΦΠ), είτε φιλοξενούνται σε άλλα καταλύματα⁵. Σημειώνεται

1. Τα αριθμητικά στοιχεία που αναφέρονται στην παράγραφο είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ) στη διεύθυνση: <https://greece.iom.int/sites/default/files/EU%20Relocation%20stats_updates%20as%20of%2028%20December%202017.pdf>.

2. Οι ΤΥ ιδρύθηκαν στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Αγωγής με στόχο την παροχή περισσότερο αποτελεσματικής και συμμετοχικής-ενεργητικής εκπαίδευσης στους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές. Αφορούν την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το θεσμικό σχήμα αποτελείται από τις ΤΥ Ι (ως ένα διδακτικό έτος), τις ΤΥ ΙΙ (ως δύο διδακτικά έτη και μετά την ολοκλήρωση της ΤΥ Ι) και τα φροντιστηριακά τμήματα (ΦΤ), μετά το πέρας του σχολικού ωραρίου. Οι μαθητές εντάσσονται σε κάθε σχήμα ανάλογα με τις ανάγκες τους και το επίπεδο γνώσης της ελληνικής γλώσσας. (βλέπε <https://edu.klimaka.gr/arxio/nomothesia-fek/fek-1789-1999-idrysi-leitourgia-taxeis-y-podochis-frontistiriaka-tmimata-klimaka.pdf>>). Το τρέχον σχολικό έτος προγραμματίζεται να λειτουργήσουν ΤΥ σε 127 σχολεία. (βλέπε <<http://www.alfavita.gr/sites/default/files/attachments/fek-ty-vthmia.pdf>>).

3. ΔΥΕΠ ιδρύθηκαν με την ΚΥΑ 180647/ΓΔ4/2016 (βλέπε ΦΕΚ 3502/Β/31-10-2016), η οποία βασίστηκε στο άρθρο 38 του Ν. 4415/2016.

4. Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων λειτουργούν στην Αττική, την Κεντρική Ελλάδα, την Μακεδονία και την Ήπειρο.

5. Υπολογίζεται ότι τον Ιούλιο του 2017 πάνω από 29.000 πρόσφυγες διέμεναν σε διαμερίσματα, ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα στην Ελλάδα στο πλαίσιο του προγράμματος φιλοξενίας προσφύγων της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες που ξεκίνησε το 2016. Εκτιμάται ότι πάνω από τους μισούς είναι παιδιά. Για τη γεωγραφική κατανομή των προσφύγων βλέπε: <<http://donors.unhcr.gr/relocation/en/2017/06/16/accommodation-scheme-a-home-for-refugees-in-greece/>>. Επιπλέον της διαμονής, οι πρόσφυγες που αιτούνται ασύλου εφοδιάζονται με κάρτα μετρητών την οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να προμηθευτούν συμπληρωματικά τρόφιμα, μέσα επικοινωνίας, προϊόντα υγιεινής, κτλ., βελτιώνοντας ταυτόχρονα τις συνθήκες διαβίωσής τους και ενισχύοντας τις τοπικές κοινωνίες. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου, μέχρι τον Νοέμβριο του 2017 οι αιτήσεις ασύλου εμφάνισαν αύξηση περίπου 17%, φτάνοντας συνολικά τις 54.731. Το 4,6% αφορά ασυνόδευτα παιδιά και περίπου 33,8% αφορά παιδιά ηλικίας ως 17 ετών, άρα έχουν ανάγκη εκπαίδευσης. (<http://asylum.gov.gr/wp-content/uploads/2017/12/Greek_Asylum_Service_Statistical_Data_GR.pdf>).

ότι αρχικά οι ΔΥΕΠ απευθύνονταν μόνο στην πρώτη κατηγορία παιδιών, όμως από φέτος οι κατηγορίες των δικαιούχων διευρύνθηκαν. Στόχος των ΔΥΕΠ ήταν και παραμένει να προετοιμαστούν τα προσφυγόπουλα για την ένταξή τους στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα, πιθανόν στο πλαίσιο των ΤΥ στις ΖΕΠ, μέσω της εντακτικής εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Οι ΔΥΕΠ λειτουργούν είτε ως παραρτήματα των όμορων σχολικών μονάδων (Νηπιαγωγεία και ειδικές περιπτώσεις Δημοτικών και Γυμνασίων), είτε εντός αυτών. Στην πρώτη περίπτωση ακολουθούν το σχολικό ωράριο. Στη δεύτερη περίπτωση λειτουργούν μετά το πέρας του τυπικού ωραρίου, δηλαδή 14.00-18.00 μ.μ. Το ημερήσιο πρόγραμμα περιλαμβάνει τέσσερις διδακτικές ώρες και τα μαθήματα της ελληνικής γλώσσας, των αγγλικών, των μαθηματικών, της φυσικής αγωγής, των ΤΠΕ/της πληροφορικής και της αισθητικής αγωγής/του πολιτισμού και δραστηριοτήτων στα Δημοτικά/Γυμνάσια⁶.

Στα τέλη του 2017 φιλοξενούνταν στη χώρα περίπου 7.000 παιδιά ηλικίας ως 16 ετών (εκτός των νησιών), ενώ οι εγγραφές στα δημόσια σχολεία αριθμούσαν περίπου 5.000 προσφυγόπουλα⁷. Υπολογίζεται ότι το έτος 2017-2018 περισσότερα από 2.360 προσφυγόπουλα ηλικίας 6-16 ετών φιλοξενούνται στα ΚΦΠ, ενώ ακόμη περίπου 2.493 παιδιά της ίδιας ηλικίας διαβιούν εντός του αστικού ιστού και έχουν εγγραφεί στα σχολεία όλης της χώρας. Επίσης, σε περίπου 1.000 υπολογίζονται τα σχολεία στα οποία φοιτούν ήδη προσφυγόπουλα⁸. Το σχολικό έτος 2017-2018 θα λειτουργήσουν ΔΥΕΠ σε 54 Δημοτικά και 24 Γυμνάσια σε όλη τη χώρα, ενώ εντός των ΚΦΠ θα λειτουργήσουν 34 Νηπιαγωγεία⁹. Το κόστος λειτουργίας τους εκτιμάται όχι περισσότερο από 7 εκατ. ευρώ.

Οι αναγκαίοι πόροι για τη λειτουργία των ΔΥΕΠ προέρχονται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ενσωμάτωσης (AMIF), ενώ ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) καλύπτει τα έξοδα μετακίνησης των παιδιών και των συνοδών τους από τα ΚΦΠ στα σχολεία, καθώς και την προμήθεια σχολικού εξοπλισμού

(οι πόροι προέρχονται από τη DG-ECHO-European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations). Οι αποσπάσεις ή διαθέσεις των εκπαιδευτικών (ακόμη και η πρόσληψη αναπληρωτών) χρηματοδοτούνται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων ή/και το ΕΣΠΑ¹⁰. Σημειώνεται ότι στις αρχές Δεκεμβρίου 2017 προσελήφθησαν 197 αναπληρωτές πλήρους και μειωμένου ωραρίου για τις ΔΥΕΠ¹¹ ενώ στα μέσα του ίδιου μήνα προσλήφθηκαν ακόμη 54 αναπληρωτές¹².

3.2.3. Προκλήσεις για τη νέα εκπαιδευτική δομή

Η επιλογή του συγκεκριμένου τρόπου παροχής εκπαίδευσης στα προσφυγόπουλα μέσω των ΔΥΕΠ εγείρει ορισμένα ζητήματα. Τα πιο καίρια από αυτά είναι τα ακόλουθα¹³:

- Το πιο πιεστικό ίσως ζήτημα αφορά την επικοινωνία των εκπαιδευτικών με τα προσφυγόπουλα. Ειδικά στην περίπτωση των παιδιών μικρής ηλικίας, η γνώση της αγγλικής γλώσσας κάθε άλλο παρά δεδομένη πρέπει να θεωρείται. Αυτό, όμως, σημαίνει δυσκολίες στην επικοινωνία και, επομένως, τη μετάδοση της γνώσης.
- Ένας αριθμός προσφυγόπουλων είναι εκτός σχολικής πραγματικότητας για αρκετά χρόνια, καθώς σε κάποιες χώρες προέλευσης μαινόνται πόλεμοι και η καθημερινότητα, της εκπαίδευσης συμπεριλαμβανομένης, έχει ανατραπεί εδώ και αρκετά χρόνια. Για παράδειγμα, ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2011. Επομένως, απαιτείται ακόμη μεγαλύτερη προσπάθεια για να ενταχθούν στη σχολική καθημερινότητα τα παιδιά που προέρχονται από εμπόλεμες ζώνες, ειδικά στο πλαίσιο ενός εντελώς νέου κοινωνικού περιβάλλοντος.
- Κάποια παιδιά, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών στην πατρίδα τους, αν και είναι σε σχολική ηλικία,

6. Οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των ΔΥΕΠ καθορίζονται με την ΚΥΑ αρ. 139654/ΓΔ4/30-8-2017 (ΦΕΚ 2985/Β/30-8-2017).

7. Βλέπε <<https://left.gr/news/oi-eggrafes-ton-prosfygopoylon-sta-sholeia-synehizontai-kanonika>>.

8. Βλέπε <<https://left.gr/news/yp-paideias-stohos-ayto-sholiko-etos-ola-ta-prosfygopoyla-na-pane-sto-sholeio>>.

9. Βλέπε την ΥΑ στο <http://www.alfavita.gr/sites/default/files/attachments/fek_2017_3974b.pdf>.

10. Στο πλαίσιο των ΑΠ6, ΑΠ8 και ΑΠ9 του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», ΕΣΠΑ 2014-2020.

11. Βλέπε: <<https://www.esos.gr/arhtra/54448/proslipseis-anapliroton-ekpaideytikon-gia-apasholisi-stis-dyep-domes-ypodohis-gia-tin>>.

12. Βλέπε <<http://www.alfavita.gr/arhtron/ekpaideysi/anakoinothikan-nees-proslipseis-anapliroton-stis-dyep-onomata>>.

13. Ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στις απόψεις των αναπληρωτών εκπαιδευτικών ως προς αυτά που θεωρούν εκείνοι τα σημαντικότερα προβλήματα στη λειτουργία των ΔΥΕΠ. Διαθέσιμες στο: <<http://www.ipaideia.gr/paideia/organosi-kai-tin-leitourgia-ton-diep-oi-protaseis-ton-anapliroton-ekpaideutikon>>.

δεν έχουν πάει ποτέ σχολείο. Αυτό σημαίνει ότι η ενσωμάτωσή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι μια μεγάλη πρόκληση. Αυτό αποτέλεσε και ένα βασικό επιχείρημα για την ίδρυση των ΔΥΕΠ, αντί για την ένταξη των παιδιών κατευθείαν στις υπάρχουσες δομές εκπαίδευσης.

- Δεν υπάρχουν βιβλία και διδακτικό υλικό κατάλληλα για τα προσφυγόπουλα. Μέχρι στιγμής χρησιμοποιείται το διδακτικό υλικό που συγγράφηκε για τα παιδιά μουσουλμανικής καταγωγής στη Θράκη. Ωστόσο, το υλικό αυτό συγγράφηκε λαμβάνοντας υπόψη ότι απευθύνεται σε παιδιά ελληνικής καταγωγής που έχουν καλή γνώση του ελληνικού τρόπου ζωής και της ελληνικής κοινωνίας, ενώ παράλληλα γνωρίζουν λιγότερο ή περισσότερο καλά την ελληνική γλώσσα. Προφανώς αυτές οι προϋποθέσεις δεν ισχύουν για τα προσφυγόπουλα.
- Σε πολλές περιπτώσεις εντοπίζονται διδακτικά κενά ή ο αριθμός του διδακτικού προσωπικού πλήρους απασχόλησης δεν επαρκεί. Σε ακραίες περιπτώσεις, οι ελλείψεις διδακτικού προσωπικού έχουν ως αποτέλεσμα να μη λειτουργήσουν κάποιες ΔΥΕΠ¹⁴. Δεδομένου ότι οι ΔΥΕΠ αφορούν μόλις τέσσερις διδακτικές ώρες ημερησίως, πιθανόν η προοπτική πρόσληψης διδακτικού προσωπικού πλήρους ωραρίου να μην είναι ρεαλιστική. Από την άλλη πλευρά, οι αποδοχές των αναπληρωτών μερικής απασχόλησης είναι πολύ χαμηλές και δεν επαρκούν για την αξιοπρεπή διαβίωσή τους, ειδικά στις περιπτώσεις εκείνες που διορίζονται σε περιοχές μακριά από τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους.
- Παρότι η συμμετοχή των προσφυγόπουλων στην εκπαιδευτική διαδικασία αγγίζει το 75%¹⁵, υπάρχουν πρόσφυγες που αρνούνται να επιτρέψουν στα παιδιά τους να παρακολουθήσουν, ειδικά όταν προσδοκούν να φύγουν από την Ελλάδα. Επίσης, δεν αποκλείεται να συντρέχουν και ειδικοί πολιτισμικοί λόγοι για τη μη συμμετοχή κάποιων παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, ειδικά κοριτσιών.
- Ο αριθμός των παιδιών που συμμετέχουν στις ΔΥΕΠ δεν είναι σταθερός και δεδομένος σύμφωνα με τους σχολικούς συμβούλους και τους εκπαιδευτικούς που εμπλέκονται στη διαδικασία. Κάποια παιδιά σταματούν να παρακολουθούν και άλλα χάνουν μαθήματα πολύ συχνά. Σε γενικές γραμμές, φαίνεται ότι η σύνδεση με το «σχολείο» είναι αρκετά χαλαρή, στοιχείο που ενδέχεται να δημιουργήσει επιπλέον προβλήματα, όταν θα έρθει η ώρα τα παιδιά αυτά να ενσωματωθούν στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η οργάνωση και λειτουργία των ΔΥΕΠ στο πρότυπο του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, στο οποίο τα προσφυγόπουλα δυσκολεύονται να ενταχθούν, ειδικά όταν συντρέχουν ψυχολογικοί και συναισθηματικοί λόγοι (π.χ. το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι απρόσωπο, ενώ πολλά προσφυγόπουλα έχουν χάσει αγαπημένα τους πρόσωπα και έχουν ανάγκη νέα πρόσωπα να συνδεθούν), μπορεί να είναι ένας λόγος για αυτό.
- Μόνο τρία νηπιαγωγεία εντός των ΚΦΠ λειτούργησαν την προηγούμενη σχολική χρονιά και αυτά ξεκίνησαν σχετικά αργά. Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες πληροφορίες (τέλος Δεκεμβρίου) ξεκίνησε τη λειτουργία του το νηπιαγωγείο στο ΚΦΠ στον Ελαιώνα, ενώ έχει προγραμματιστεί η άμεση λειτουργία ακόμη δύο νηπιαγωγείων στη Σάμο και τη Μυτιλήνη¹⁶. Επιπλέον, σύμφωνα με τον σχεδιασμό, πρέπει να έχει ολοκληρωθεί η εγκατάσταση προκατασκευασμένων μονάδων προσχολικής εκπαίδευσης σε 17 ακόμη ΚΦΠ στην ηπειρωτική Ελλάδα¹⁷.
- Τα παιδιά πρόσφυγες άνω των 15 ετών είναι ακριβώς τα παιδιά που κινδυνεύουν περισσότερο να βρεθούν στο περιθώριο, καθώς σχετικά σύντομα θα κληθούν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας χωρίς κανέναν ουσιαστικό προσόν. Τον περασμένο Οκτώβριο (31-10-2017) εκδόθηκε απόφαση¹⁸, η οποία ορίζει ρητά τη δυνατότητα προσφυγόπουλων άνω των 15 ετών να εγγραφούν σε Τάξεις Υποδοχής Ι (ΤΥ Ι) που θα λειτουργήσουν σε ΓΕΛ και ΕΠΑΛ (μαζί με παλινοστούντες, αλλοδαπούς, Ρομά και άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομά-

14. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περιοχή του Λαυρίου. Το σχετικό άρθρο είναι διαθέσιμο στο: <<http://www.syllogoskotiriou.gr/τεράστια-προβλήματα-στη-λειτουργία-τ/>>.

15. Ο αριθμός αυτός δόθηκε στη διάρκεια συνέντευξης με έναν αξιωματούχο της ΔΟΜ. Ωστόσο, άρθρα στον περιοδικό τύπο και η μαρτυρία ενός σχολικού συμβούλου δίνουν μια λιγότερο αισιόδοξη εικόνα.

16. Δες εδώ: <<http://www.kathimerini.gr/940269/article/epikairothta/ellada/nhpiagwgeio-gia-ta-paidia-sto-kentro-filo3enias-elaiwna>>.

17. Οι τόποι λειτουργίας των νηπιαγωγείων διαθέσιμοι στο: <<http://www.avgi.gr/article/10836/8606468/xekinese-e-leitourgia-tou-neou-neriagogeio-sto-kentro-philoxenias-elaiwna>>.

18. Η εγκύκλιος είναι διαθέσιμη στο: <<http://www.alfavita.gr/sites/default/files/attachments/78od4653ps-lit.pdf>>.

δες) εντός περιοχών ΖΕΠ¹⁹. Ο ελάχιστος αριθμός μαθητών ανά τμήμα ορίζεται σε 7 μαθητές και ο μέγιστος σε 17. Η φοίτηση διαρκεί ένα έτος (+1 αν κριθεί απαραίτητο) και εκτός της ελληνικής γλώσσας περιλαμβάνει μαθηματικά, φυσική αγωγή, μουσική, πληροφορική και μία ξένη γλώσσα ή άλλο μάθημα. Ένα ζήτημα που προκύπτει είναι η μη πρόβλεψη αξιολόγησης του μαθησιακού επιπέδου των παιδιών, προτού αυτά μεταβούν στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό αφορά και τα μικρότερα παιδιά, αλλά για τα παιδιά άνω των 15 ετών που ενδέχεται να βγουν στην αγορά εργασίας μετά την ολοκλήρωση του σχολείου, το ζήτημα είναι ακόμη σοβαρότερο.

- Υπάρχει η άποψη ότι η λειτουργία των ΔΥΕΠ εμποδίζει την ενσωμάτωση των παιδιών στην τοπική κοινωνία, καθώς τα κρατά απομονωμένα από τον εγχώριο πληθυσμό²⁰.
- Τα νησιά που φέρουν το μεγαλύτερο βάρος της προσφυγικής κρίσης εξαιρούνται από τη λειτουργία των ΔΥΕΠ με το επιχείρημα ότι φιλοξενούν πρόσφυγες μόνο προσωρινά. Υπενθυμίζεται ότι στα νησιά λειτουργούν hotspots, δηλαδή δομές πρώτης υποδοχής και καταγραφής προσφύγων. Κάτι τέτοιο φαίνεται να αγνοεί την πραγματικότητα ότι πολλοί άνθρωποι παραμένουν στις δομές αυτές για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μάλλον δεν είναι σκόπιμο τα παιδιά να στερούνται εκπαίδευσης, έστω και για μερικούς μήνες, ειδικά αν σκεφτεί κανείς ότι η εκπαίδευση μπορεί να τους προσφέρει μια διέξοδο από τη δύσκολη πραγματικότητα που βιώνουν.
- Το κοινό δεν είναι καλά ενημερωμένο για την προσφυγική κρίση. Μερικοί φοβούνται ότι τα προσφυγόπουλα μπορεί να μεταφέρουν ασθένειες, ενώ στην πράξη έχουν ήδη εμβολιαστεί προτού σταλούν στο σχολείο.
- Οι ΔΥΕΠ είναι εξ ορισμού προσωρινές. Όσο μειώνεται ο πληθυσμός νέων προσφύγων παιδιών που φτάνουν στην Ελλάδα, αυτοί που έχουν ήδη συμμετάσχει στις ΔΥΕΠ θα πρέπει να ενταχθούν στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα. Επομένως, η πρόκληση είναι να βρεθεί ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για αυτό.

- Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, οι Σχολικοί Σύμβουλοι είναι υπεύθυνοι για την επιστημονική και παιδαγωγική καθοδήγηση των εκπαιδευτικών στις ΔΥΕΠ²¹. Αυτό, όμως, σημαίνει ότι οι Σχολικοί Σύμβουλοι πρέπει να εκπαιδευτούν με τη σειρά τους, χωρίς όμως να ορίζεται από ποιον και με ποιον τρόπο.

3.2.4. Προτάσεις δράσεων

Η αντίδραση της ελληνικής πολιτείας στη μεγάλη εισροή παιδιών προσφύγων σχολικής ηλικίας ήταν να δημιουργήσει παράλληλες δομές εκπαίδευσης με τη μορφή των ΔΥΕΠ για την ομαλή ένταξη των προσφυγόπουλων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ανεξάρτητα από την ορθότητα των επιχειρημάτων που οδήγησαν στην απόφαση αυτή, αντί –για παράδειγμα– της αξιοποίησης των ΤΥ στις ΖΕΠ ή της αξιοποίησης των Διαπολιτισμικών Σχολείων, οφείλει κανείς να εξετάσει κριτικά την παρούσα δομή και να εντοπίσει τα στοιχεία εκείνα που επιδέχονται βελτίωσης. Τα σημεία που εντοπίζονται είναι τα εξής:

- Οι γονείς πρόσφυγες πρέπει να πειστούν να επιτρέψουν στα παιδιά τους να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, όποια μορφή και αν παίρνει. Κοινωνιολόγοι και ψυχολόγοι ενδέχεται να φανούν χρήσιμοι σε μια τέτοια προσπάθεια, ίσως μέσω της δραστηριοποίησης ΜΚΟ.
- Οι ΔΥΕΠ πρέπει να επεκταθούν, ώστε να καλύψουν και τα κέντρα πρώτης υποδοχής και καταγραφής προσφύγων στα νησιά. Είναι πιθανό, για πολλούς διαφορετικούς λόγους, οι αιτούντες άσυλο να παραμείνουν στα νησιά για μεγάλο χρονικό διάστημα. Είναι ανάγκη τα παιδιά να εκπαιδεύονται εν τω μεταξύ και να μην σπαταλούν τον χρόνο τους. Ενδεχομένως, η λειτουργία ΔΥΕΠ εντός των κέντρων πρώτης υποδοχής και καταγραφής προσφύγων είναι δύσκολη, λόγω του συνωστισμού και των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν σε αυτές, π.χ. οχλαγωγία. Επομένως, μάλλον είναι προτιμότερη η ένταξη των παιδιών σε ΔΥΕΠ που θα λειτουργούν σε κοντινά σχολεία.
- Πρέπει να ενταχθούν οι προσπάθειες ένταξης στην ελληνική σχολική πραγματικότητα των παιδιών

19. Νεότερη απόφαση (αριθμ. 169735/ΓΔ4 στο ΦΕΚ 3727/Β/23-10-2017) ορίζει ως ΖΕΠ «όλες τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στις οποίες εντάσσονται σχολικές μονάδες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσια, Γενικά και Επαγγελματικά Λύκεια), όπου δύνανται να λειτουργήσουν Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ (Τ.Υ. ΖΕΠ).» Επομένως, ως ΖΕΠ ορίζεται κάθε περιοχή στην οποία λειτουργεί ΤΥ και ακυρώνεται οποιοσδήποτε γεωγραφικός περιορισμός.

20. Μία σχετική άποψη σε συνδυασμό με διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο θεσμός των ΔΥΕΠ μπορεί να βρεθεί εδώ: <<http://www.avgi.gr/article/10839/8422017/diachorismos-ypodoche-e-entaxe-oi-antiphatikos-opsis-ton-politikon-gia-ten-ekpaideuse-prosphygon>>.

21. Βλέπε ΚΥΑ 180647/ΓΔ4/2016 στο ΦΕΚ 3502/Β/31-10-2016.

κάτω των πέντε ετών, ειδικά αυτών που φοιτούν σε ΔΥΕΠ εντός των ΚΦΠ. Μέχρι στιγμής τα αποτελέσματα επιδέχονται βελτίωσης, καθώς σε πολλά ΚΦΠ οι ΔΥΕΠ δεν λειτούργησαν για διάφορους λόγους πέρσι. Φέτος έχει γίνει μια καλή αρχή, όπως συζητήθηκε στη δεύτερη ενότητα, καθώς μόνο τον Δεκέμβριο προσλήφθηκαν περίπου 250 αναπληρωτές εκπαιδευτικοί για τις ΔΥΕΠ.

- Θα ήταν χρήσιμο να επισυμπασθεί η ενσωμάτωση των προσφυγόπουλων στο ντόπιο μαθητικό πληθυσμό. Το μοντέλο των τάξεων υποδοχής, παρά τα προβλήματα, ίσως είναι μια καλή πρακτική που μπορεί να υλοποιηθεί σχετικά σύντομα. Επιπλέον, τα Διαπολιτισμικά Σχολεία²² μπορούν να αποτελέσουν μια αξιόπιστη εναλλακτική. Ειδικά αν ληφθεί υπόψη η εμπειρία που έχουν συσσωρεύσει από τη διαχείριση των παλιννοστώντων και μεταναστών των περασμένων δεκαετιών. Στο πλαίσιο αυτό σημειώνεται ότι το σχολικό έτος 2017-2018 υπολογίζεται ότι θα επιτραπεί σε περίπου 1.500 προσφυγόπουλα που διαμένουν στα ΚΦΠ ή άλλες δομές φιλοξενίας²³ να εγγραφούν στα ολοήμερα σχολεία χωρίς να πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζει το ΠΔ 79/2017²⁴.
- Μια ευρεία εκστρατεία πληροφόρησης του ντόπιου πληθυσμού σχετικά με τα ζητήματα υγείας που αφορούν τους πρόσφυγες θα ήταν χρήσιμη, ώστε να αμβλυθούν οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών που τροφοδοτούνται από την άγνοια και να διευκολυνθεί η ενσωμάτωση των παιδιών στις κατά τόπους σχολικές μονάδες²⁵.
- Ειδικά στην περίπτωση προσφύγων που έγιναν δεκτές οι αιτήσεις τους για άσυλο ή μετεγκατάσταση και αναμένουν τη μεταφορά τους σε άλλη χώρα ή έχουν πολλές πιθανότητες να το επιτύχουν, η ελληνική πολιτεία θα μπορούσε ενδεχομένως να οργανώσει και να λειτουργήσει ΔΥΕΠ στη Γαλλική, τη Γερμανική ή οποιαδήποτε άλλη γλώσσα αντί της Ελληνικής. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα θα μπορούσε να προετοιμάσει αυτούς τους πρόσφυγες για την ένταξή τους στη χώρα προορισμού τους. Αυτό θα μπορούσε να έχει διπλό αποτέλεσμα: α) οι πρόσφυγες θα έφταναν στη χώρα προορισμού προετοιμασμένοι και θα απαιτούνταν λιγότερος χρόνος για να ενσωματωθούν, και β) θα δημιουργούνταν θέσεις εργασίας στην Ελλάδα σε μια περίοδο που τις έχει ανάγκη, όπως είναι φανερό από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας.
- Εκτιμάται ότι θα υπήρχαν σημαντικά οφέλη από την αύξηση της πληροφόρησης σχετικά με την όλη διαδικασία μέσω της συγκέντρωσης και επεξεργασίας δεδομένων που αφορούν τα προσφυγόπουλα και τη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα, πιθανόν σε συνδυασμό με την αξιολόγηση του μαθησιακού αποτελέσματος των συμμετεχόντων στις ΔΥΕΠ. Είναι κρίσιμο να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα, ώστε να γίνουν παρεμβάσεις προς όφελος των παιδιών, όπου χρειάζεται. Προς στιγμήν δεν υπάρχει ελεύθερα προσβάσιμη βάση δεδομένων για τους μαθητές πρόσφυγες (μόνο εκτιμήσεις), τον αριθμό των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται, το ακριβές ύψος των πόρων που δαπανώνται, κ.ά.
- Είναι σκόπιμο να υπάρξει ειδική μέριμνα για τα ασυνόδευτα προσφυγόπουλα. Θεωρητικά τα ασυνόδευτα προσφυγόπουλα συμμετέχουν στις εκπαιδευτικές δομές²⁶, όμως δεδομένης της ιδιαίτερης κατάστασής τους πρέπει να εξεταστεί η περίπτωση να τυχαίνουν ολιστικής μεταχείρισης, πιθανόν συνδυάζοντας φιλοξενία, ψυχολογική υποστήριξη και εκπαίδευση.
- Είναι φανερό ότι οι δομές εκπαίδευσης δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς διδακτικό προσωπικό. Το πρόβλημα των διδακτικών κενών είναι διαδεδομένο και αφορά και το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα εδώ και πολλά χρόνια. Ωστόσο, αυτό δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες αποτελεσματικότερης αντιμετώπισης.

22. Μια λίστα των Διαπολιτισμικών Σχολείων βρίσκεται εδώ: <<https://edu.klimaka.gr/leitoyrgia-sxoleivn/diapolitismika/548-katalogos-sxoleia-diapolitismikis-ekpaideyshs.html>>.

23. Βλέπε σχετικό άρθρο στην «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ». Διαθέσιμο στο: <<http://www.kathimerini.gr/907953/article/epikairothta/ellada/eggraphsta-olohmera-xwris-dikaiologhtika>>.

24. Υπενθυμίζεται ότι οι Έλληνες υπήκοοι οφείλουν να πληρούν και οικονομικά κριτήρια, προκειμένου να έχουν το δικαίωμα να εγγράψουν το παιδί τους σε ολοήμερο σχολείο. Οι προϋποθέσεις αναφέρονται στην εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων με αρ. πρωτ. 71858/Δ1 που είναι αναρτημένη στη διεύθυνση: <https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/_energeies_dimotik.pdf>.

25. Ο αριθμός αναφέρεται σε σχετικό άρθρο στην «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», το οποίο είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση: <<http://www.kathimerini.gr/895959/article/epikairothta/ellada/kalws-hl8ate-me-mpalonia-kai-glyka>>.

26. Μέχρι σήμερα φαίνεται να υπάρχουν κάποιες δράσεις σε εθελοντική βάση στα νησιά που λειτουργούν κέντρα πρώτης υποδοχής και καταγραφής προσφύγων. Βλέπε <<http://gr.euronews.com/2017/11/20/gekko-kids-ena-sxoleio-gia-ta-asynodeyta-prosfygopoyla-stin-lesvo>> και <<http://www.politischios.gr/hios-poli/ta-asynodeyta-prosfygopoyla-xekinisan-sholeio-kai-sti-hio>>.

- Είναι απαραίτητο να διαφυλαχθούν οι συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών, καθώς μαρτυρίες κάνουν λόγο για περισσότερες ώρες εργασίας σε βαθμό εξάντλησης, με στόχο την αντιστάθμιση κενών και ελλειμμάτων.
- Η εκπαιδευτική διαδικασία, ακόμη και αν είναι σύντομη και προπαρασκευαστική, πρέπει να περιλαμβάνει ειδικά βιβλία και διδακτικό υλικό που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των προσφυγόπουλων. Σε έναν βαθμό η σύγχρονη τεχνολογία θα μπορούσε να αντισταθμίσει το έντυπο υλικό και πιθανόν να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μικρών παιδιών. Άλλωστε οι εκπαιδευτικές πρακτικές παγκοσμίως κινούνται προς την κατεύθυνση της ένταξης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας στη σχολική καθημερινότητα.
- Τέλος, αξίζει να διερευνηθεί η πιθανότητα πρόσληψης δασκάλων που μιλούν τη γλώσσα των παιδιών, τουλάχιστον των μεγαλύτερων πληθυσμών αυτών. Σημειώνεται ως προς αυτό ότι η ΥΑ για τις ΔΥΕΠ προβλέπει πριμοδότηση των υποψήφιων δασκάλων και καθηγητών, όταν έχουν αυξημένα προσόντα, μεταξύ των οποίων και η γλώσσα. Ωστόσο, όπως είναι σαφές, η διαθεσιμότητα διδακτικού προσωπικού με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά είναι περιορισμένη.

Πηγές

Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ): <<https://greece.iom.int/>>.

Ιστότοπος για το πρόγραμμα φιλοξενίας της Υπηρεσίας Προσφύγων του ΟΗΕ (UN Refugee Agency) στην Ελλάδα: <<http://donors.unhcr.gr/relocation/en/2017/06/16/accommodation-scheme-at-home-for-refugees-in-greece/>>.

Υπηρεσία Ασύλου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής: <<http://asylo.gov.gr/>>.

ΦΕΚ 1789/Β/28-09-1999 για την ίδρυση Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων: <<https://edu.klimaka.gr/leitourgia-sxoleivn/>>.

diapolitismika/2052-idrysh-leitourgia-taxeis-ypodoxhs-diapolitismika.html>.

ΦΕΚ 3502/Β/31-10-2016 για την ίδρυση των ΔΥΕΠ: <http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kyklos/Diapolitismiki/2016/2016-10-31_KYA_dyep.pdf>.

ΦΕΚ 2985/Β/30-08-2017 για την οργάνωση, λειτουργία, συντονισμό και πρόγραμμα εκπαίδευσης των ΔΥΕΠ: <https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/prosfyges_0.pdf>.

ΦΕΚ 3727/Β/23-10-2017 για τη ρύθμιση των ΖΕΠ και τη λειτουργία Τάξεων Υποδοχής (ΤΥ) ΖΕΠ σε σχολικές μονάδες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης: <<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/upourgike-apophase-169735-gd4-2017.html>>.

ΦΕΚ 3974/Β/13-11-2017 για τον καθορισμό των σχολικών μονάδων εντός των οποίων θα λειτουργήσουν ΔΥΕΠ το σχολικό έτος 2017-2018: <http://www.alfavita.gr/sites/default/files/attachments/fek_2017_3974b.pdf>.

ΦΕΚ 4374/Β/13-12-2017 για την ένταξη Σχολικών Μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ), όπου δύνανται να λειτουργήσουν Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) Ι: <<http://www.alfavita.gr/sites/default/files/attachments/fek-ty-vthmia.pdf>>.

Εκπαιδευτικό Ενημερωτικό Δίκτυο AlfaVita: <<http://www.alfavita.gr/>>.

Καθημερινή Ηλεκτρονική Εφημερίδα για την Παιδεία: <<https://www.esos.gr/>>.

Εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»: <<http://www.kathimerini.gr/>>.

Εφημερίδα «Η ΑΥΓΗ»: <<http://www.avgi.gr/>>.

Σύλλογος Εκπαιδευτικών Ανατολικής Αττικής «Κώστας Σωτηρίου»: <<http://www.syllogoskotiriou.gr/>>.

Ενημερωτικός ιστότοπος για εκπαιδευτικά θέματα: <<https://edu.klimaka.gr/>>.

Ενημερωτικός ιστότοπος για εκπαιδευτικά θέματα: <<http://www.ipaideia.gr/>>.

Ενημερωτικός ιστότοπος με ποικίλη θεματολογία: <<https://left.gr/>>.

Ενημερωτικός ιστότοπος euronews: <<http://gr.euronews.com/>>.

Εφημερίδα των πολιτών και των συντακτών της Χίου: <<http://www.politischios.gr/>>.